



Oikeus rikkoa lakia

Poliisiajoneuvoja koskevat tieliikennelainsäädännön pykälät eivät ole aina olleet sellaisia kuin nyt. Edellisen tieliikennelain aikana hälytyslaitteet kytkettynä olevalla poliisiajoneuvolla ei saanut ajaa korokkeen väärältä puolelta eikä jättää noudattamatta ryhmitys- tai risteyksen jättösääntöjä ja kääntymiskielto-liikennemerkkiä.

Konnat kiinni - seurauksena syyte

Poliisin partioauto lipui hiljaa hälytysääntä ja -valoa käyttämättä yksisuuntaista katuja vastakarvaan. Se ehti parahiksi kultasepän liikkeen kohdalle, kun yölliset murtomiehet ryntäsivät saaliineen kadulle.

Poliisiajoneuvoilla on liikenteessä tiettyjä erioikeuksia. Kaikki ei silti edes hälytysajossa ole sallittua. Joskus näyttää siltä, että virkavallan edustajat eivät itsekään ole täysin tietoisia oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan.

OLAVI LEMPINEN

Poliisiauton kuljettajaa ryhdyttiin syyttämään tieliikennelain vastaisesta toiminnasta. Sitä se olikin, mutta konstaapeli selvisi sentään huomautuksella.

Tapaus käynnisti laajan selvittelyn poliisin toimivallasta liikenteessä. Tieliikennelain kokonaisuudistuksen yhteydessä 1.4.1982 poliisiajoneuvon erioikeudet laitettiin uuteen uskoon ja kirjattiin lakiin. Ne jaettiin neljään ryhmään:

1. Niin sanotut automaattiset erioikeudet.
2. Tietyn virkatehtävän edellyttämät erioikeudet.
3. Tietyn virkatehtävän edellyttämät erioikeudet hälytysvaloja käyttäen.
4. Tietyn virkatehtävän edellyttä-

mät erioikeudet hälytysvaloa ja -ääntä käyttäen.

Ensimmäinen automaattinen erioikeus koskee oikeutta päästä lautalle ennen muita ajoneuvoja (TLL 39 §). Tämän lisäksi voidaan etukäteisilmoituksella tilata maantielautan lähtö sen aikataulusta poikkeavana ajankohtana (LiikMA maantielautoista 15 §).

Toinen erioikeus sallii linja-autokaistalla ajamisen, kolmas raitiovaunukaistalla ajamisen, jos se on liikennemerkkin lisäkilvellä sallittu takseillekin (TLA 19 §).

Neljäs automaattinen erioikeus vapauttaa poliisin virkatehtävässä käyttämät ajoneuvot joutokäytissäänönsistä tiellä (asetus ajoneuvojen käytöstä tiellä 5 §).



↑ LINJA-AUTO saa automaattisesti jättää tällaisen liikennemerkkin noudattamatta, mutta poliisiajoneuvo ei saa ilman yksilöitävissä olevaa syytä.

käänlaista erityisvelvollisuutta väistää poliisiajoneuvoa.

Toisen ryhmän ensimmäinen erioikeus (TLL 48 §) koskee ajamisoikeutta tiellä, tien osalla tai alueella, jolla ajaminen on muutoin kielletty. Tämä lainkohta antaa oikeuden suorittaa piha- ja kävelykadun läpi-ajon, ajamisen pitkin jalkakäytävää, piennarta, pyörätietä tai raitiovau-nukaistaa. Poliisiajoneuvo voi siis esimerkiksi partioida yhdistetyllä pyörätie/jalkakäytävällä perustelu-na siellä suoritettu liikenteen sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonta.

Toisen ryhmän toinen erioikeus (TLA 52 §) sallii poikkeamisen kaikilla liikenteen ohjauslaitteilla osoitetuista kielloista, rajoituksista ja määräyksistä. Poikkeuksena tähän ovat:

1. punainen liikennevalo
2. kärkikolmio eli väistämivelvollisuus risteyksessä -liikennemerkki
3. stop- eli pakollinen pysähtymisen -liikennemerkki väistämisen osalta
4. väistämivelvollisuus kohdattessa -liikennemerkki

Sallittua on siis jättää noudattamatta esimerkiksi liikennemerkkejä kielletty ajosuunta, ajoneuvolla ajo kielletty, moottorikäyttöisellä ajoneuvolla ajo kielletty, kääntymiskielto oikealle tai vasemmalle ja ryhmitysmerkki. Ajokaistanuoli-

Selvästi eniten esimiehille tulee valituksia poliisiajoneuvojen epäillyistä tarpeettomista ajonopeuden ylityksistä.

en kääntymisvelvoitetta ei tarvitse noudattaa ja niin edelleen.

Niin ikään ajaminen on sallittu sulkualueella tai sulkuviivaa ylittämiseen rajan asti, jonka jälkeen velvoite erityisen varovaisuuden noudattamisesta ei enää täyty.

Kiellettyä ylinopeutta?

Toisen ryhmän kolmannen erioikeuden mukaan poliisiajoneuvon saa yksilöitävissä olevassa virkatehtävässä pysäyttää ja pysäköidä tehtävän vaatimalla tavalla edellyttäen, ettei liikennettä ilmeisesti vaaranneta (TLL 48 §). Kysymys voi olla kotihälytyksestä, nopeusmittauksesta tai vastaavasta tehtävästä - mutta ei nakkikioskilla käynnistä ruokailutarkoituksessa.

Liikennettä voidaan siis tiettyyn rajaan saakka jopa estää, mutta vaaraa ei saa aiheuttaa.

Toisen ryhmän neljäs poikeus

Siinä ne automaattiset erioikeudet olivatkin, mutta millaisia nuo poliisin virkatehtävässä käyttämät ajoneuvot ovat?

Sitä ei laissa määritellä, ja hyvä niin. Sellaisia ovat kaikki ajoneuvot, joita virkatehtävään käytetään. Käytännössä ne ovat poliisiorganisaation omia ajoneuvoja, mutta tietyissä erikoistilanteissa ne voisivat olla muitakin.

Ajoneuvon ei siis tarvitse olla päällisin puolin poliisiajoneuvoksi tunnistettavissa, puhumattakaan että käytettäisiin hälytyslaitteita.

Tarvitaan syy

Toinen erioikeusryhmä eroaa ensimmäisestä oleellisesti siinä, et-

tä erioikeuksien käyttö edellyttää yksilöitävissä olevaa syytä toimia tieliikennelainsäädännön vastaisesti. Virkatehtävän laatua (liikennevalvonnasta rikostutkintaan) ei laissa mainita, kynnys on matala.

Kahville meno tai työvuoron ajoissa lopettaminen ei ole tässä tarkoitettu virkatehtävä, joka sallisi lainsäädännön normeista poikkeamista.

Toisen ryhmän erioikeuksia käytettäessä on myös noudatettava erityistä varovaisuutta. Jos kolari tapahtuu, ei erityistä varovaisuutta ole todennäköisesti noudatettu.

Tässäkään ryhmässä ei edellytetä poliisiajoneuvoksi tunnistettavuutta. Muille ei synny min-

KUVA: LEHTIKUVA



↑ **MOOTTORITIE-SÄÄNNÖKSISTÄ** poikkeaminen edellyttää hälytysvalon käyttämistä, mutta ei ihan kaikissa tilanteissa.

← **"HYVÄÄ matkaa, ei promilleja ja turvavyökin oli kiinni!** JIM-tv-kanavan Poliisit-sarjan monessa jaksossa poliisit ajelevat ilman turvavyötä. Se on laitonta.

on ehkä eniten kansalaisia puhuttava asia. Kysymys on oikeudesta ylittää rajoitetut ajonopeudet (TLL 25 §). Tässäkään ei vaadita hälytyslaitteiden käyttöä tai poliisiajoneuvoksi tunnistettavuutta, mutta virkatehtävän tulee olla ylinopeutta edellyttävä.

Tilannenopeusrajoitusta eikä pihajävellykaduilla vallitsevaa rajoitusta 20 km/h saa ylittää. Muutoin jalankulkijoille ei pystyisi antamaan lain vaatimaa esteetöntä kulkua.

Jos syytä suurimman sallitun ajonopeuden ylittämiseen ei pystytä yksilöimään, ylinopeus on ollut lai-

tonta ja yhtä rangaistavaa kuin muidenkin kuljettajien ylinopeus. Poliisiajoneuvon ylittäessä hyvissä liikenneosuhteissa suurimman sallitun nopeuden 20–30 km/h syntyy herkästi mielikuva siitä, että kiirettä ei ole mihinkään, mutta kuljettajan ajatusmallina on: "Ei koske kruunun miestä".

Kiusallisia väärinkäsityksiä syntyy silloin, jos poliisiajoneuvo ohittaa muita niin sanotusti tuhatta ja sataa ja jonkun matkan päässä kurvaa huoltoasemalle kahville. Kansalaiset eivät voi tietää tilanteen taustoja. Onko partioauton miehis-

tö tehtävänsä sopimatonta, vai peruuntuiko heiltä kiireellinen tehtävä ja he päättivät käyttää tilanteen hyväkseen poistumalla tuntee myöhässä olleelle kahvi- tai ruokatauolle?

Poliisin toimipisteiden koko ajan harventuessa tehtävämatkat muodostavat yhä enemmän aikaa vievän osa-alueen työstä. Joku odottaa jossakin poliisia saapuvaksi yhä pidemmän ajan.

Selvästi eniten esimiehille tulee valituksia poliisiajoneuvojen epäilyistä tarpeettomista ajonopeuden ylityksistä.

Tarvitaan sininen vilkku

Kolmannen erioikeusryhmän oikeudet edellyttävät hälytysvalon käyttämistä. Kysymys on toiminnasta moottori- ja moottoriliikennetiellä (TLA 9 §). Sinistä hälytysvaloa käyttäen niille voidaan ajaa ja poistua muualta kuin liittymä- ja erkanemisteitä käyttäen. Käytännössä tämä onnistuu vain poliisimoottoripyöriltä.

Poliisiajoneuvolla voidaan jättää noudattamatta ajamissääntöjä hidastuskaista- ja erkanemistielle, eli niille voidaan puikahtaa viime hetkessä. Saadaan ajaa keskinurmikolla ja ajoratojen välisellä yhdystiellä, ohittaa oikealta, kääntää ja peruuttaa sekä käyttää aina vasenta kaisataa ajokaistana.

Kaikki edellä mainitut tilanteet vaativat sinisen hälytysvalon käyttämistä. Ilman sitä moottori- ja moottoriliikenneteillä poliisiajoneuvolla voidaan poiketa ainoastaan pysäköinti- ja pysähtymissäännöksistä.

Vaikka laki velvoittaa hälytysvalon käyttämistä vasta moottori- ja moottoriteiden ajamissäännöistä poikettaessa, pelkästään yleistä ennalta arvattavuutta ajatellen (suuri nopeus) sitä kannattaisi käyttää mahdollisimman paljon muuallakin, jos toimitaan erioikeuksia käyttäen. Aina tämä ei taktisista syistä ole mahdollista, kuten esimerkiksi siviilimallisella autolla edellä ajavan ylinopeutta todettaessa.

Pelkkä hälytysvalo ilman ääntä ei velvoita muita antamaan tilaa tai väistämään. Viisaat autoilijat kuitenkin tekevät näin.

Neljäs erioikeusryhmä

Poliisiajoneuvo muuttuu kiireellisessä tehtävässä toimivaksi hälytysajoneuvoksi, kun sen hälytysvalot alkavat vilkkua ja ääni ujeltaa. Silloin kaikkien tienkäyttäjien on annettava sille esteetön kulku (TLL 6 §).

Hälytysajoneuvon on kuitenkin väistettävä junaa tai muuta rautatiekiskoja kulkevaa laitetta sekä noudatettava liikenteenohjaajan antamia merkkejä.

Hälytysajoneuvon kuljettajan on lisäksi noudatettava olosuhteiden edellyttämää huolellisuutta ja varovaisuutta (TLL 3 §) mutta ei erillisiä yksittäisiä ajosääntöjä.

Sen ei tarvitse noudattaa myöskään liikennemerkkejä eikä liikennevaloja, tiemerkintöjä eikä muita liikenteen ohjauslaitteita, toisin sanoen ei mitään yksittäisiä ajamista koskevia kieltoja tai määräyksiä.

Tieliikennelain mukaan pelkkää sinistä vilkkua käyttävä poliisiauto ei saa jättää noudattamatta punaista liikennevaloa.

Kuljettajan tulee keskittyä tarpeellisen (TLL 48 §) varovaisuuden (erityistä varovaisuutta ei vaadita) noudattamiseen. Se tarkoittaa hälytyslaitteiden tehon tai tietyissä olosuhteissa paremminkin tehotuuden huomioonottamista erilaisissa liikennetilanteissa. Näitä analysoidaan 73-sivuisessa oppikirjassa *Hälytysajoneuvon havaittavuus ja ajotaktiikka*.

Toisen merkittävän asian muodostavat poliisin sisäiset hälytysajo-ohjeet. Niiden henkenä on se, että hälytysajoneuvon kuljettajan pitää varmistua muiden tienkäyttäjien mahdollisuudesta selviytyä väistämismahdollisuudesta.

Viime kädessä tuomioistuimien joukko arvioimaan, onko näin tapahtunut, eli onko poliisiajoneuvon kuljettaja kiireellisessä tehtävässä noudattanut tarpeellista varovaisuutta vai ei.

Kummallisia juttuja

Poliisiajoneuvojen erioikeudet pitäisi tieliikennelain kokonaisuudistuksen yhteydessä päivittää, sillä ne eivät enää vastaa todellisuutta. Korjauksia pitäisi tehdä muihinkin lakeihin.

Yhtenä esimerkkinä tästä on moottorin joutokäyntirajoitus (2/4 min). Aikoinaan erivapauden saamista perusteltiin esimerkiksi sillä, että poliisiajoneuvolla on oltava koko ajan välitön lähtövalmius, jonka huurteessa olevat lasit estäisivät. Toinen peruste oli, että lukuisat lisälaitteet tyhjentävät akun hyvin nopeasti.

Erivapaus saatiin, mutta vain tiealueelle. Tien ulkopuolella esimerkiksi pihoilla sitä ei ole, koska moista ei ole ympäristönsuojelulakiin kirjoitettu. Tilanteen tietää tuskin puolet poliiseista.

Kun liikennemerkin lisäkilvessä lukee ”Ei koske takseja”, ”Ei koske huoltoajoa” tai siinä on linja-auton

kuva, poliisiajoneuvojen pitää noudattaa näitä merkkejä, eli ne eivät sisälly automaattisiin erioikeuksiin. Tilanne on siis monessa paikassa sellainen, että taksit nauttivat suurempia etuoikeuksia kuin poliisin partioautot.

Lakitekstissä pitäisi olla maininta siitä, että jos liikennemerkin lisäkilvellä sallitaan jonkun ajoneuvoryhmän poiketa itse merkistä, se on sallittua silloin myös poliisiajoneuvoille automaattisesti ilman erityistä syytä.

Myös maastoliikennelaista puuttuu pykälä, joka määräisi muiden väistämään kiireellisessä tehtävässä erityisiä ääni- ja valomerkkejä antavaa hälytysajoneuvoa.

Tällainen tilanne voi syntyä pakenevan ajoneuvon seurantatilanteessa esimerkiksi piha-alueella tai sellaisella pysäköintipaikalla, jota ei tulkita tieksi.

Poliisin moottorikelkoissa on kyllä hälytyslaitteet, mutta ne eivät velvoita muita antamaan esteettöntä kulkua virallisten, tieksi luetavien kelkkareittien ulkopuolella.

Tieliikennelain mukaan pelkkää sinistä vilkkua käyttävä poliisiauto ei saa jättää noudattamatta punaista liikennevaloa, vaikka tekisi sen kuinka varovasti ja kuinka hiljaisella nopeudella – esimerkiksi ”hiipessään” öiselle murtopaikalle.

Niin sanottu kännykkäkielto koskee myös poliiseja.

Niin ikään virkavallalla on samanlainen velvollisuus käyttää turvavyötä kuin muillakin. Poikkeuksena tähän on tilanne, jossa vyön käyttämisestä voi aiheutua vaaraa tai huomattavaa haittaa. Jos poliisit ovat auton sisätiloissa kahdestaan, vaaraa ei voi syntyä. Haittaa voi syntyä esimerkiksi silloin, jos partioauto matelee hiljaisella nopeudella konstaapeliin pyrkiessä havaitsemaan jalkakäytävältä tuntomerkkeihin sopivan etsitävän henkilön ja heidän on oltava valmiina ryntäämään välittömästi ulos autosta.

■ POLIISIAUTOILLA on liikenteessä paljon erioikeuksia, mutta hälytysajossakin paljon velvollisuuksia. Toisaalta laissa on edelleen lukuisia kummallisuuksia, jotka voivat tiukasti tulkiten jopa estää tärkeän virkatehtävän suorittamisen. Tieliikennelain uudistuksen yhteydessä nämäkin seikat pitäisi huomioida, jotta poliisi ei joutuisi tekemään valintoja lisäkilpien noudattamisen ja rikollisten kiinnioton välillä. **TM**